

ZAKŁAD SŁUŻBY PREWENCYJNEJ

175

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

Leszek Dyduch

WYBRANE ASPEKTY TAKTYKI
INTERWENCJI POLICYJNYCH
CZEŚĆ I. BEZPIECZEŃSTWO

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI

Legionowo 2018

Wydawca wyraża zgodę na zwielokrotnianie i rozpowszechnianie publikacji
przez jednostki organizacyjne Policji do użytku służbowego.

Korekta, skład i druk:
Wydział Wydawnictw i Poligrafii
Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Nakład egz. 55

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział 1. Rodzaje czynności i działań policyjnych	7
1.1. Podstawowe kategorie policyjnych czynności i przedsięwzięć	7
1.2. Poziomy organizacyjne realizacji przedsięwzięć policyjnych	8
1.3. Podstawowe pojęcia związane z realizacją czynności i działań policyjnych	10
Rozdział 2. Istota pojęcia „interwencja policyjna”	12
2.1. Definicja pojęcia „interwencja policyjna”	12
2.2. Cechy czynności interwencyjnych	14
Rozdział 3. Podstawy i zasadność podejmowanych interwencji	16
3.1. Postawa prawna i faktyczna interwencji policyjnych	16
3.2. Społeczna zasadność interwencji policyjnych	17
Rozdział 4. Rodzaje interwencji policyjnych	19
4.1. Kryteria podziału interwencji	19
4.2. Rodzaje interwencji policyjnych	19
Rozdział 5. Bezpieczeństwo czynności interwencyjnych	21
5.1. Czynniki bezpiecznego interweniowania	21
5.2. Metody zapewniające bezpieczeństwo czynności interwencyjnych	25
5.3. Zasady bezpiecznego interweniowania	28
Bibliografia	31

Niniejsze opracowanie jest uzupełnieniem i rozszerzeniem publikacji autorstwa Leszka Dyducha pt. *Taktyka interwencji policyjnych wobec wybranych kategorii osób*, która została wydana przez Centrum Szkolenia Policji w Legionowie w 2011 r. Jest ono adresowane do policjantów uczestniczących w szkoleniu zawodowym podstawowym, kursach specjalistycznych lub podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe w drodze samokształcenia. Przedstawia problematykę bezpieczeństwa czynności interwencji policyjnych jako jednego z filarów taktyki ich realizacji, zwiększając tym samym wybór aktualnych opracowań z tej tematyki.

Autor, przybliżając specyfikę i znaczenie interwencji w pracy policyjnej, wskazuje na konieczność przestrzegania obowiązujących przepisów prawnych, procedur, zasad i właściwej taktyki w czasie ich przeprowadzania, jako warunek bezpieczeństwa, skuteczności i jakości czynności interwencyjnych. Podkreśla konieczność posiadania przez policjantów niezbędnej wiedzy i umiejętności zawodowych, właściwego uzbrojenia i wyposażenia do służby oraz wykazywania wymaganego zaangażowania w realizację zadań związanych z przeprowadzaniem interwencji. Opisuje uwarunkowania i wymogi interwencji policyjnych, ich złożoność i różnorodność, trudności w przewidzeniu wszystkich zachowań i reakcji osób objętych tego rodzaju czynnościami z uwagi na dynamiczność sytuacji i zdarzeń.

Należy pamiętać, że prawidłowa realizacja interwencji policyjnych powinna uwzględniać ich wymogi i uwarunkowania. Tym samym uwidacznia się pewna specyfika interwencji policyjnych, odróżniająca je od innych czynności policyjnych, ujawniając ich złożoność i wysoki stopień trudności w realizacji. Szczególnie kwestie te są widoczne w realizacji interwencji wobec tzw. trudnych kategorii osób, tj.: niebezpiecznych przestępców¹, osób chorych zakaźnie (szczególnie na HIV), będących pod wpływem alkoholu czy osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych². Praktyka pracy policyjnej pokazuje, że umiejętne stosowanie właściwej taktyki realizacji takich interwencji zapobiega wielu dramatam, zarówno po stronie objętych nimi obywateli, jak i realizujących je policjantów.

¹ Chodzi o sprawców tzw. niebezpiecznych (ciężkich) przestępstw określonych w art. 45 pkt 3 lit. b i pkt 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1120, z późn. zm.); zobacz L. Dyduch, *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej*, CSP, Legionowo 2014, s. 69.

² Pismo l.dz. Dc – 877/688/2009 Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie podejmowania i przeprowadzania interwencji wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych.

Rozdział 1.

Rodzaje czynności i działań policyjnych

1.1. Podstawowe kategorie policyjnych czynności i przedsięwzięć

Wykonując ustawowe zadania, Policja realizuje wiele czynności i działań wobec obywateli. Ich podstawowe rodzaje są określone w sposób ogólny w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (art. 1 ust. 2 i 3, art. 14 ust. 1 i 2, art. 15 ust. 1, art. 16, art. 19 ust. 1 i art. 20 ust. 1, 2a, 2ab)³, natomiast szerzej są przedstawione w przepisach wykonawczych Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji i aktach prawnych Komendanta Głównego Policji.

Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o Policji podstawowymi działaniami (zadaniami), jakie Policja realizuje wobec obywateli, w sposób bezpośredni lub pośredni, są:

- 1) ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- 2) ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- 3) inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
- 3a) prowadzenie działań kontrterrorystycznych w rozumieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. poz. 904 i 1948);
- 4) wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców; (...)
- 6) kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych.

Art. 14 ust. 1 i 2 ustawy o Policji wprowadza **cztery kategorie policyjnych czynności (przedsięwzięć)**:

- operacyjno-rozpoznawcze;
- dochodzeniowo-śledcze;
- administracyjno-porządkowe;
- czynności na polecenie sądu, prokuratora, organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego w zakresie, w jakim obowiązek ten został określony w odrębnych ustawach.

W przypadku trzech pierwszych grup czynności przepis ten wymienia ich ustawowe cele:

- 1) rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń;
- 2) poszukiwanie osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości;
- 3) poszukiwanie osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności.

³ Dz. U. z 2017 r. poz. 2067, z późn. zm.

Ponadto zawiera zalecenie dla policjantów, aby w toku wykonywania czynności służbowych realizowali obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka.

Przedsięwzięcia te uściśla art. 15 ust. 1 wymienionej ustawy, określając podstawowe uprawnienia policjantów wobec obywateli: legitymowanie, zatrzymanie, kontrolę osobistą, a także przeglądanie zawartości bagaży i sprawdzanie ładunku, pobieranie od osób odcisków linii papilarnych lub wymazu ze śluzówki policzków, przeszukiwanie osób i pomieszczeń, obserwowanie i rejestrowanie przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych, a w przypadku czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych podejmowanych na podstawie ustawy – także i dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom, żądanie niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej i zwracanie się o niezbędną pomoc do innych przedsiębiorców i organizacji społecznych. Natomiast art. 16 tej ustawy odsyła do ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁴ w zakresie uprawnienia policjantów do użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej szczególnie wobec obywateli. A w art. 19, 19a, 20, 20b, 20c, 20cb, 20da oraz art. 21 ustawy o Policji zostały uregulowane warunki realizacji kontroli operacyjnej, czynności operacyjno-rozpoznawczych, uzyskiwania, przetwarzania, udostępniania, ujawniania, informacji i danych oraz prowadzenia zbiorów danych.

Ponadto oprócz ustawowych (podstawowych) **uprawnień** policjanci realizują także inne czynności i przedsięwzięcia (określone w odrębnych przepisach prawnych), jak: **patrolowanie** przydzielonych rejonów służbowych na lądzie, na wodzie i w powietrzu, **doprowadzenia osób, konwoje osób lub przedmiotów, eskorty, pościgi, prowadzą także różnego rodzaju postępowania karne, administracyjne pod nadzorem prokuratury i sądów, współpracując w tym zakresie z wieloma instytucjami i organizacjami.**

Reasumując, należy zaznaczyć, że cel i temat niniejszego opracowania nie pozwala na bliższe omówienie realizowanych przez Policję rodzajów czynności i działań. Pokazuje szerokie spektrum aktywności Policji wobec obywateli oraz podkreśla znaczenie interwencji policyjnych, w których często te czynności i działania występują, mogą wystąpić, albo wiążą się z ich realizacją.

1.2. Poziomy organizacyjne realizacji przedsięwzięć policyjnych

Dodatkowy podział czynności i działań Policji zawiera zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi⁵. Kryterium podziału jest forma organizacyjna działań Policji, która pozwala wyróżnić:

- 1) interwencje (poziom podstawowy) – niezwłoczne czynności przeprowadzone przez siły znajdujące się aktualnie w służbie na terenie określonej jednostki organizacyjnej Policji, w czasie zaistnienia zdarzenia, realizowane bezpośrednio na terenie tej jednostki i ukierunkowane na określenie zagrożenia, zapobieżenie mu lub jego eliminację oraz przywrócenie w miarę możliwości stanu pierwotnego; dowodzenie na tym poziomie jest realizowane

⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 1120, z późn. zm.

⁵ Dz. Urz. KGP z 2014 r. poz. 65, zm. Dz. Urz. KGP z 2015 r. poz. 16, zwane dalej zarządzeniem nr 23/2014 KGP.

przez dyżurnego właściwej terytorialnie jednostki organizacyjnej Policji lub policjanta wyznaczonego z sił działających na miejscu zdarzenia, przy czym najpierw dowodzi policjant, który przybył na miejsce zdarzenia jako pierwszy lub dowódca pierwszego patrolu na miejscu zdarzenia albo policjant wyznaczony przez dyżurnego lub kierownika jednostki Policji właściwej terytorialnie dla miejsca zdarzenia; interwencja jest definiowana jako niezwłoczne włączenie się policjanta lub policjantów w tok zdarzenia będącego przestępstwem, wykroczeniem, zagrożeniem lub innym faktem istotnym dla stanu porządku i bezpieczeństwa publicznego, zmierzające do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia oraz przedsięwzięć ukierunkowanych na przywrócenie naruszonego porządku i bezpieczeństwa publicznego⁶;

- 2) zabezpieczenie prewencyjne – definiowane jako zespół przedsięwzięć organizacyjnych na poziomie interwencyjnym, podejmowanych w celu niedopuszczenia do wystąpienia zdarzeń naruszających normy prawne w sytuacji, kiedy z analizy zagrożeń wynika, że ich wystąpienie jest możliwe bądź istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia kryzysowego; zazwyczaj wiąże się z działaniami ukierunkowanymi na zapewnienie bezpieczeństwa imprez masowych lub zgromadzeń⁷;
- 3) akcje policyjne (poziom taktyczny) – działania angażujące znaczne siły będące w służbie na terenie określonej jednostki organizacyjnej Policji, w czasie zaistnienia zdarzenia, i siły wsparcia, uzyskane od innych jednostek policyjnych lub podmiotów pozapolicyjnych albo zmobilizowane siły dodatkowe jednostki organizacyjnej Policji, wymagające zorganizowanego dowodzenia, gdy siły interwencyjne są niewystarczające w przypadku zaistnienia określonego zdarzenia; zgodnie z obowiązującymi przepisami akcja policyjna jest definiowana jako zespół przedsięwzięć organizacyjnych, taktycznych i materiałowo--technicznych podejmowanych w celu zapobieżenia lub likwidacji zdarzenia kryzysowego, a z jego rodzaju i towarzyszących okoliczności wynika, że nie jest możliwe podjęcie skutecznych działań przy użyciu lub wykorzystaniu sił i środków pozostających aktualnie w dyspozycji jednostki Policji właściwej terytorialnie dla miejsca zdarzenia kryzysowego; akcję policyjną ma prawo zarządzić komendant wojewódzki Policji lub komendant powiatowy Policji, albo ich zastępcy⁸;
- 4) operacje policyjne (poziom strategiczny) – dotyczą zdarzeń, które obejmują swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy powiatowej (miejskiej, rejonowej), wymagają zorganizowanych działań przedłużających się w czasie, w warunkach narastających potrzeb uzyskania wsparcia dodatkowymi siłami i środkami, w tym od podmiotów pozapolicyjnych (lub istnieje duże prawdopodobieństwo takiego zagrożenia); operację zarządza Komendant Główny Policji, gdy zdarzenie kryzysowe obejmuje swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy wojewódzkiej Policji lub istnieje duże prawdopodobieństwo takiego zagrożenia oraz podczas działań na terenie właściwej komendy wojewódzkiej Policji, przedłużających się w czasie lub do prowadzenia których niezbędne jest wsparcie siłami oddziałów, pododdziałów prewencji Policji lub jednostek lub komórek antyterrorystycznych spoza potencjału właściwej komendy wojewódzkiej Policji oraz w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny, natomiast komendant wojewódzki Policji, gdy zdarzenie kryzysowe obejmuje swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy powiatowej Policji lub istnieje duże prawdopodobieństwo takiego zagrożenia albo podczas działań na terenie właściwej komendy powiatowej Policji, przedłużających się w czasie lub do prowadzenia których niezbędne

⁶ Zobacz § 2 ust. 1 pkt 12 w zw. z § 4 pkt 1 i § 5 ust. 1 zarządzenia nr 23/2014 KGP.

⁷ Zobacz § 2 ust. 1 pkt 13 w zw. z § 4 pkt 2 i § 6 ust. 1 zarządzenia nr 23/2014 KGP.

⁸ Zobacz § 2 ust. 1 pkt 14 w zw. z § 4 pkt 3 i § 7 ust. 1–5 zarządzenia nr 23/2014 KGP.

jest wsparcie siłami oddziałów, pododdziałów prewencji Policji lub jednostek lub komórek antyterrorystycznych Policji spoza potencjału właściwej komendy wojewódzkiej Policji; w ramach jednej operacji można prowadzić podoperacje związane z różnymi zdarzeniami, jeżeli są one jednocześnie ukierunkowane na realizację celu głównego operacji, a w ramach podoperacji dopuszcza się podział na odcinki ukierunkowane na realizację celu podoperacji oraz pododcinki ukierunkowane na realizację celu odcinka; w ramach operacji zarządzanej w związku z prawdopodobieństwem zaistnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub zaistnieniem takiego zdarzenia prowadzi się podoperację antyterrorystyczną; w formie operacji może być realizowane zabezpieczenie przejazdów uczestników imprez masowych; przez operację policyjną należy rozumieć zespół przedsięwzięć organizacyjnych, taktycznych i materiałowo-technicznych podejmowanych w celu zapobieżenia lub likwidacji zdarzenia kryzysowego, w przypadku gdy obejmuje ono swoim zasięgiem obszar więcej niż jednej komendy powiatowej lub wojewódzkiej Policji albo w sytuacji prowadzenia działań przedłużających się w czasie lub do prowadzenia których niezbędne jest wsparcie siłami oddziałów, pododdziałów prewencji Policji lub jednostek lub komórek antyterrorystycznych Policji spoza potencjału jednostki Policji właściwej terytorialnie dla miejsca zdarzenia kryzysowego komendy wojewódzkiej Policji⁹.

1.3. Podstawowe pojęcia związane z realizacją interwencji policyjnych

Reasumując dotychczasowe rozważania niniejszego rozdziału, należy stwierdzić, że **formy organizacyjne policyjnych czynności i działań podejmowanych wobec obywateli są zależne od rodzajów wydarzeń i skali związanych z nimi zagrożeń, a także od rodzaju koniecznych do realizacji ustawowych zadań i celów Policji**. Stwierdzenie to ma szczególnie zastosowanie do najczęściej realizowanych przez polską Policję działań na podstawowym poziomie organizacyjnym w formie interwencji, która stanowi temat niniejszego opracowania, w kontekście bezpiecznych uwarunkowań jej realizacji. Tym bardziej, że jest to złożony i trudny temat nieposiadający szerszej regulacji prawnej. Z tych względów niezbędne jest objaśnienie związanych z nim kluczowych pojęć.

Na pierwszy plan wysuwa się pojęcie **zagrożenie**, przez które należy rozumieć, zdaniem autora niniejszego opracowania, zachowania ludzi lub zwierząt albo zjawiska przyrody w otaczającym świecie, które powodują wysokie prawdopodobieństwo uszczerbku dla dóbr lub wartości ważnych dla określonego społeczeństwa lub osoby fizycznej (bliskość czasowa i miejscowa naruszenia dóbr lub wartości) bądź ich naruszenie z możliwością kontynuacji lub ponowienia. Pojęcie to jest merytorycznie związane z pojęciem **bezpieczeństwo**, które w znaczeniu słownikowym jest definiowane jako stan niezagrożenia, spokoju, pewności (istnienia i rozwoju)¹⁰. Inaczej mówiąc, jest to pewna sytuacja (stan), pewien proces zapewnienia obiektywnej wolności od zagrożeń, pozwalający na stabilne, nienaruszone istnienie i rozwój. Ich osiągnięcie zapewnia zapobieganie zagrożeniom lub ich eliminowanie, gdy nie można było im zapobiec. Pojęcie to należy zaliczyć do często stosowanych w mass mediach lub w nauce fundamentalnych pojęć w życiu jednostek, społeczeństw, organizacji, państw, chociaż nie zawsze jest jednakowo definiowane oraz rozumiane. Według prof. R. Zięby: „W znaczeniu ogólnospołecznym **bez-**

⁹ Zobacz § 2 ust. 1 pkt 15 w zw. z § 4 pkt 4 zarządzenia nr 23/2014 KGP.

¹⁰ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. I, PWN Warszawa 2006, s. 234; zobacz także L. Dyduch, *Środki przymusu bezpośredniego, ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, CSP, Legionowo 2016, s. 8–9.

pieczeństwo obejmuje zabezpieczenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, tożsamości (identyczności), niezależności, ochrony poziomu i jakości życia. Bezpieczeństwo, będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych; jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia¹¹. Termin ten wywodzi się z języka łacińskiego od wyrażenia *sine cura*, gdzie pierwszy człon – *sine* – w tłumaczeniu na język polski oznacza słowo „bez”, drugi człon – *cura* – zmartwienie, strach, obawa, troska. A ogólnie rzecz ujmując, to stan bez zmartwień i poczucia strachu (bez pieczy, czyli bez troski).

Natomiast przepisy zarządzenia nr 1173 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 2004 r. w sprawie organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Policji¹² (zwanego dalej zarządzeniem nr 1173/2004 KGP) **wydarzenie** definiują jako przestępstwo, wykroczenie, zagrożenie lub inny fakt istotny dla stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego, który nie musi mieć znamion czynu zabronionego, a **zgłoszenie o wydarzeniu** jako ustną lub pisemną informację o zaistniałym lub mającym nastąpić wydarzeniu, przekazaną dyżurnemu. Natomiast podstawowe obowiązki w sytuacji wystąpienia wydarzeń w służbie określają przepisy regulujące pracę przełożonych w Policji¹³. Należy dodać, że w rozpatrywanym zakresie obowiązki przełożonych mają odpowiednie zastosowanie do policjantów zajmujących stanowiska dyżurnych w jednostkach organizacyjnych Policji, których zadania i obowiązki służbowe określa zarządzenie nr 1173/2004 KGP.

Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 2, 4, 7–8 zarządzenia nr 1173/2004 KGP **dyżurny** to policjant kierujący pracą zastępcy i pomocnika dyżurnego na stanowisku kierowania. Przy czym stanowisko kierowania to wyodrębnione, odpowiednio wyposażone i zabezpieczone miejsce pełnienia służby dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji, którego jednym z podstawowych zadań (z wyjątkiem dyżurnego Komendy Głównej Policji) jest zapewnienie natychmiastowej reakcji Policji na zgłoszone wydarzenie.

W sytuacji uzyskania informacji o wystąpieniu wydarzenia, dyżurny jednostki organizacyjnej Policji powinien realizować zadania zawarte w obowiązujących przepisach prawnych, w tym szczególnie w regulujących pracę dyżurnych jako odrębnej komórki organizacyjnej Policji. W szczególności po przyjęciu zgłoszenia powinien dążyć do uzyskania dokładniejszych informacji w celu ustalenia jak największej liczby istotnych szczegółów dotyczących przyczyn, przebiegu i skutków wydarzenia. Następnie należy niezwłocznie zainicjować odpowiednie do rodzaju i skali zagrożenia działania, np. wysłać na miejsce patrol zmotoryzowany celem potwierdzenia lub wykluczenia zaistnienia wydarzenia, po jego potwierdzeniu przez policjantów wydać im dyspozycje odnośnie dalszego postępowania i niezwłocznie powiadomić kierownika tej jednostki organizacyjnej Policji o zaistniałym wydarzeniu oraz podjętych czynnościach. Ponadto skierować na miejsce policjantów właściwych komórek organizacyjnych i na bieżąco kierować będącymi w dyspozycji siłami i środkami Policji obsługującymi to wydarzenie. Ważne jest również, aby dyżurny zapewnił właściwy obieg informacji związanych z obsługą tego zdarzenia między zaangażowanymi policjantami, kierownikiem jednostki organizacyjnej, rzecznikiem prasowym (wyjątkowo pod nieobecność rzecznika również między przedstawicielami mass mediów), a także nadrzędną jednostką organizacyjną Policji.

¹¹ R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, w: „Sprawy międzynarodowe” 1989, zeszyt nr 10, s. 50.

¹² Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 73, z późn. zm.

¹³ § 1 i 6–14 zarządzenia nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji (Dz. Urz. KGP poz. 99, z późn. zm.).

Rozdział 2.

Pojęcie „interwencja policyjna”

2.1. Definicja pojęcia „interwencja policyjna”

W literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka definicji pojęcia „interwencja policyjna”¹⁴. Żadna z nich, zdaniem autora opracowania, nie odpowiada potrzebom praktyki policyjnej, jak również nie obejmuje wszystkich rodzajów interwencji policyjnych. Szczególnie interwencji wobec zagrożeń spowodowanych działaniem sił przyrody lub zwierząt oraz wobec zdarzeń, w czasie których policjanci stwierdzają bezpośrednie zagrożenie dóbr chronionych przepisami prawa i konieczność wykonania dalszych czynności interwencyjnych przez kompetentne służby, inne niż Policja. Wymogów pracy policyjnej nie wytrzymał też argument występowania w każdej interwencji etapu przybycia na jej miejsce, gdyż znaczna część interwencji realizowana jest przy okazji patrolowania czy innych czynności służbowych, gdy policjanci pojawiając się w czasie patrolowania w nowych miejscach, są świadkami różnych zdarzeń. Poza tym nie każda interwencja dotyczy naruszenia porządku prawnego lub zasad współżycia społecznego. Znaczna ich część obejmuje zachowania i zjawiska związane z samoistnym zachowaniem się dzikich lub bezpańskich zwierząt, działania sił przyrody lub zachowania ludzi odbiegających od obowiązujących zwyczajów albo nietypowych dla określonych sytuacji. Ponadto definicje nie wykazują istoty interwencji policyjnej i wszystkich zasadniczych cech odróżniających ją od pozostałych czynności policyjnych.

Dla oceny przydatności występujących w literaturze definicji pojęcia „interwencja policyjna” ważny jest również fakt, że przywoływane definicje odnoszą się do realiów z odległych lat, z czasów działania Milicji Obywatelskiej. Formacja ta realizowała specyficzne cele niezwiązane ze służbą dla społeczeństwa, opierając się na innych, nieobowiązujących obecnie przepisach prawnych.

Zatem, biorąc pod uwagę aktualne przepisy prawne w zakresie interwencji policyjnych oraz obecne cele i uwarunkowania społeczne pracy Policji, należy stwierdzić, że **czynności interwencyjne Policji są zaliczane do działań ratunkowych** podejmowanych wobec wiarygodnej informacji o bezpośrednim zagrożeniu dla ważnych społecznie dóbr, takich jak życie, zdrowie, porządek prawny, mienie itp. (na wzór służby zdrowia, straży pożarnej i innych służb ratowniczych). Dlatego czynności te powinna cechować szybkość w realizacji (przybycie bez nieusprawiedliwionej społecznie zwłoki oraz sprawne działanie na miejscu interwencji), dą-

¹⁴ „Szybkie włączenie się policjanta(-ów) w tok społecznego zdarzenia, naruszającego normy prawa lub zasady współżycia społecznego w celu czynnego przeciwdziałania mu lub wywarcia nań wpływu i przywrócenia stanu poprzedniego”, cyt. W. Bednarek, Z. Stocki, *Służba zewnętrzna – zasady, formy i koordynacja służby prewencyjnej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1974, s. 11.

„Przybycie funkcjonariusza Policji na miejsce zdarzenia, podjęcie działań zmierzających do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia i przedsięwzięcie czynności przywracających porządek prawny”, cyt. Z. Wierny, *Interwencje funkcjonariuszy MO*, Warszawa 1972, s. 7.

żenie do eliminacji lub ograniczenia zagrożenia, po uprzednim rozpoznaniu jego rodzaju oraz okoliczności, a także do przywrócenia (w miarę możliwości) stanu sprzed wystąpienia zagrożenia.

W świetle powyższych rozważań pojęcie „**interwencja policyjna**”, zdaniem autora niniejszego opracowania, należy rozumieć jako zespół niezwłocznych czynności policjantów podjętych na podstawie wiarygodnej informacji o bezpośrednim zagrożeniu życia, zdrowia, wolności człowieka, porządku prawnego i innych dóbr ważnych dla określonego społeczeństwa lub obywatela (w tym prawnych), celem ustalenia okoliczności zdarzenia, rodzaju i skali zagrożenia, dążenia do jego eliminacji lub ograniczenia, a także w miarę możliwości do przywrócenia stanu pierwotnego sprzed wystąpienia zagrożenia¹⁵. Ciąg czynności realizowanych w czasie interwencji powinno cechować nie tylko swoiste uporządkowanie, wzajemne powiązanie i dynamizm, ale także bezpośrednie lub pośrednie ukierunkowanie na osiągnięcie jej celów. Chodzi o zapobieganie lub eliminację zagrożeń, udzielenie możliwej i niezbędnej pomocy osobom pokrzywdzonym, a także o przywrócenie sytuacji zgodnej z obowiązującymi przepisami lub zasadami współżycia społecznego (np. nie można nikomu przywrócić życia, gdy poniósł śmierć w wyniku zabójstwa lub wypadku, odtworzyć rzeczy zniszczonych przez pożar lub wypadek drogowy).

Ujęcie to koresponduje w znacznej mierze ze słownikowym objaśnieniem znaczenia tego pojęcia, gdzie interwencja (łac. *interventio*) jest przedstawiana jako wtrącanie się w jakąś sprawę, wywieranie wpływu na kogoś w jakiejś sprawie (zabiegi, czynności z tym związane) w celu uzyskania określonego skutku, np. zmiany decyzji¹⁶.

Trafne i zupełne zdefiniowanie przedmiotowego pojęcia pomaga w podjęciu decyzji w kwestii przyznawania pierwszeństwa w realizacji przed innymi czynnościami policyjnymi. Ma to istotne znaczenie w małych jednostkach organizacyjnych Policji, w których służbę patrolowo-interwencyjną pełni zazwyczaj jeden patrol. Nierozważne wysłanie go do znacznie oddalonej miejscowości w celu obsługi zdarzenia, które nie zagraża ważnym społecznie lub dla obywatela dobrom i może być załatwione w terminie nieco późniejszym przez np. dzielnicowego, powoduje niepotrzebne „związanie” patrolu na godzinę lub więcej, i zaprzestanie („odkrycie”) patrolowania przydzielonego rejonu służbowego. Sytuacja taka może przyczynić się do wzrostu liczby groźnych przestępstw i wykroczeń (włamania, kradzieże, wykroczenia chuligańskie) w rejonie pozbawionym patrolowania dłuższym czasie.

Ponadto umiejętne definiowanie tego pojęcia ma istotne znaczenie dla określania stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego na określonym terenie, gdyż pozwala trafniej wykazać rzeczywiste liczby interwencji, stan objętych nimi zagrożeń, i tym samym dokonać dokładniejszej analizy i opracowania na tej podstawie planu dyslokacji służb patrolowych oraz ich zadań doraźnych. Zgodnie z § 15 ust. 2 zarządzenia nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r.¹⁷ interwencje należą do jednego z elementów analizy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego na potrzeby dyslokacji służby patrolowej, tym samym wywierają wpływ na proces organizacji i pełnienia tego rodzaju służby. Dla celów statystycznych również ważne jest, jakie działania lub czynności policyjne uznajemy za interwencje, a jakie nie i dlaczego.

¹⁵ R. Częścik, K. Łagoda, *Vademecum interwencji policyjnych*, Szczytno 2012, s. 11–12, oraz zarządzenie nr 23/2014 KGP.

¹⁶ *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, Warszawa 1969, s. 239.

¹⁷ Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP Nr 15, poz. 119, z późn. zm.).

2.2. Cechy czynności interwencyjnych

W literaturze przedmiotu wykazuje się oprócz definicji także cechy specyficzne dla interwencji policyjnych, które pozwalają dokładniej odróżnić te czynności od innych czynności i działań policyjnych oraz dokładniej wykazać istotę interwencji policyjnych. Są to:

- **szybkość działania** – rozumiana jako niezwłoczne (bez zbędnej – nieusprawiedliwionej przyczynami obiektywnymi zwłoki) przybycie na miejsce interwencji oraz sprawne postępowanie w trakcie jej realizowania (dążenie do nieprzeciągania czasu interwencji, lecz rzeczowe i konkretne postępowanie prowadzące do osiągnięcia celów interwencji);
- **aktywność policjanta** – wykazywana od chwili uzyskania wiarygodnej informacji o zdarzeniu wymagającym interwencji – niezależnie od tego, skąd pochodzi o nim informacja – zarówno jako aktywność fizyczna, jak i aktywność psychiczna; aktywność fizyczna oznacza podjęcie widocznych czynności mających na celu właściwe przygotowanie się do interwencji (np. sprawdzenie ułożenia środków przymusu bezpośredniego – zwanych dalej śpb, zapewnienie kompletnego i regulaminowego umundurowania, powiadomienie dyżurnego o zamiarze podjęcia interwencji) oraz czynności na miejscu zdarzenia – wymagających inicjatywy i zaangażowania policjantów – koniecznych do przeprowadzenia interwencji; aktywność psychiczna przejawia się natomiast w skupieniu i rozważeniu policjanta, polega na przypomnieniu sobie realizacji podobnych interwencji, analizie posiadanych informacji o zdarzeniu pod kątem sposobów uzyskania nowych oraz zastosowania optymalnej taktyki przeprowadzenia interwencji;
- **wszechstronność działania** – oznacza obowiązek podjęcia i realizacji interwencji nie tylko w sytuacji naruszenia „pisanego” prawa, ale także w związku z przekroczeniem norm społecznych oraz w sytuacjach wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń, np. podczas klęsk żywiołowych i katastrof, zagrożeń ze strony np. niebezpiecznych dzikich czy bezpańskich, chorych zwierząt; wymóg ten odnosi się do każdego policjanta, który ukończył szkolenie podstawowe, przygotowujące do przeprowadzenia każdej interwencji, bez względu na rodzaj i skalę zagrożenia;
- **bezpośredniość i ciągłość działań** – polega na wykonywaniu przez policjanta wszelkich czynności dotyczących interwencji na miejscu zdarzenia lub w jego pobliżu, aby za pomocą własnych zmysłów ocenić przebieg zdarzenia, jego skutki, wskazać przyczyny oraz przeciwdziałać zagrożeniu; nikt nie może wyręczyć funkcjonariusza w tych czynnościach; nie może on przełożyć ich na termin późniejszy, ani powtórzyć; ponadto konieczny jest bezpośredni kontakt „twarzą w twarz” z uczestnikami zdarzenia po to, by trafnie ocenić ich relacje i emocjonalne wypowiedzi oraz zapobiec chęci uniknięcia przez sprawców odpowiedzialności;
- **indywidualność działania** – wyraża się w stwierdzeniu, że każda interwencja jest inna, nawet jeśli dotyczy tego samego rodzaju zagrożenia i tych samych uczestników (np. interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie), gdyż nie można wielu czynności powtórzyć w tych samych okolicznościach, aby otrzymać identyczne efekty; z tych względów realizacja czynności interwencyjnych powinna spoczywać na tym samym policjancie lub zespole policjantów (patrol), który posiada najlepszą wiedzę w kwestii sytuacji interwencyjnej i dokona najtrafniejszej oceny sytuacji oraz podejmie optymalną decyzję co do sposobu przeprowadzenia czynności i użytych środków¹⁸;
- **specyficzna taktyka realizacji** – to sprawne działanie ukierunkowane na rozpoznanie i ocenę dynamicznej sytuacji, eliminację lub ograniczenie zagrożenia i w miarę możliwości

¹⁸ *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 13.

przywrócenie stanu pierwotnego; zazwyczaj działanie to obejmuje wielość osób, różnorodne problemy do rozwiązania, potrzebę stosowania różnych przepisów prawnych, procedur oraz środków, aby osiągnąć najlepsze efekty w danej sytuacji.

Reasumując, należy stwierdzić, że interwencje policyjne stanowią swoistą, a zarazem bogatą formę wykonywania różnych zadań służbowych przez policjantów, praktycznie w tym samym miejscu i czasie, wymagającą wykorzystania dużego zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych oraz realizacji wielu uprawnień policyjnych. Z ich realizacją wiąże się znajomość i niejednokrotnie zastosowanie dużego zbioru przepisów prawnych z różnych aktów regulujących rozmaite dziedziny życia oraz konieczność wykorzystania szerokiego zakresu doświadczenia zawodowego i życiowego.

Rozdział 3.

Podstawy i zasadność podejmowanych interwencji

3.1. Podstawa prawna i faktyczna interwencji policyjnych

W celu zagwarantowania sprawnego i skutecznego wykonywania zadań przez Policję ustawodawca przyznał jej w ustawach niezbędne uprawnienia (zatrzymywanie osób, przeszukiwanie osób i pomieszczeń, legitymowanie osób itd.). Ich realizacja często następuje w czasie interwencji policyjnych. Zapewnienie społecznego uzasadnienia przeprowadzanych przez policjantów interwencji i stosowanych w jej trakcie uprawnień wymaga – tak jak każda inna czynność służbowa policjanta – wykazania podstawy faktycznej i prawnej.

Podstawa faktyczna interwencji to rzeczywista sytuacja zawierająca stwierdzenie lub podejrzenie naruszenia lub bezpośredniego zagrożenia dla ważnych społecznie dóbr, takich jak życie, zdrowie, mienie, wolność, bezpieczeństwo, porządek publiczny itp. Inaczej mówiąc, jest to społecznie uzasadniona przyczyna, powód podjęcia czynności interwencyjnych wobec określonych osób, zwierząt, zjawisk przyrody i w określonym miejscu oraz czasie, np.: stwierdzenie lub wiarygodna informacja o popełnianiu przestępstwa, wykroczenia, wystąpieniu powodzi, pożaru, zawalenia budowli, spowodowania zagrożenia dla ważnych społecznie lub dla obywatela dóbr, naruszenia zwyczajów, obyczajów lub zasad współżycia społecznego. Podstawę faktyczną czynności interwencyjnych mogą stanowić zatem wiarygodne informacje (uzyskiwane ze zgłoszeń od obywateli, poleceń uprawnionych organów, własnych spostrzeżeń policjantów) dotyczące np.: bójek, kradzieży, awantur domowych, pożarów, zawalenia się mostu, pojawienia się wyglądających na chore dzikich lub bezpańskich zwierząt w miejscach uczęszczanych przez ludzi, chuligańskiego niszczenia placu zabaw dla dzieci itp.

Natomiast przez **podstawę prawną interwencji policyjnych** należy rozumieć przepisy lub akty prawne upoważniające policjantów do wkraczania w określone sytuacje, podejmowania konkretnych czynności, celem likwidowania lub ograniczenia bezpośrednich zagrożeń (działań ludzi lub sił przyrody) dla ważnych społecznie lub dla obywatela dóbr i przywracania w ten sposób w miarę możliwości stanu pierwotnego.

Do przepisów tych zaliczamy:

- art. 1 ust. 2 pkt 1–6 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (podstawowe zadania Policji);
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”¹⁹, wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty”²⁰.

W czasie interwencji policjanci legitymują osoby, wydają i egzekwują prawne polecenia, stosują środki w postaci pouczeń lub mandatów karnych, mają prawo przeszukiwać osoby lub pomiesz-

¹⁹ Dz. U. Nr 209, poz. 1245.

²⁰ Dz. Urz. KGP Nr 10, poz. 77.

czenia, dokonywać kontroli osobistej, przeglądać bagaże i sprawdzać ładunki oraz zatrzymywać osoby, pojazdy lub dokumenty. W uzasadnionych sytuacjach wykonują też inne niezbędne czynności wynikające z obowiązujących przepisów prawnych, których celem jest optymalne osiągnięcie prawnych celów interwencji. W rezultacie działania interwencyjne stanowią rzadko spotykaną kumulację realizowanych „na gorąco” i w krótkim czasie czynności, zazwyczaj w ramach jednego zdarzenia, wymagających odpowiedniego przygotowania, w tym szczególnie doświadczenia zawodowego oraz życiowego. Często widoczne jest to w sytuacjach występowania bezpośredniego zagrożenia, kiedy należy szybko ocenić sytuację, również szybko podjąć trafną decyzję i skutecznie ją wykonać, zapewniając bezpieczeństwo policjantom oraz uczestnikom zdarzenia. Osiągnięcie podstawowego celu interwencji, tj. prawnego zachowania się osób, wyeliminowanie lub ograniczenie zagrożenia dla chronionych dóbr, a tym samym zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, często utrudnione lub uniemożliwione jest występującym bezpośrednim zagrożeniem. Mogą to być także trudne do przewidzenia zachowania się osób będących pod wpływem alkoholu, narkotyków, leków czy innych podobnie działających środków, lub też osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych albo zachowania niebezpiecznych zwierząt.

W czasie interwencji, dla uzyskania prawnego zachowania osób, policjanci korzystają z podstawowych uprawnień określonych w różnych przepisach, w tym szczególnie w art. 15 i 16 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, z czym wiąże się wysokie prawdopodobieństwo naruszenia dóbr osobistych uczestników zdarzenia.

3.2. Społeczna zasadność przeprowadzanych przez policjantów interwencji

Czynności interwencyjne policjantów zasadniczo obejmują lub dotyczą zdarzeń, w których występują obywatele i mają na celu wyeliminowanie lub ograniczenie zagrożeń. Zazwyczaj z przeciwdziałaniem zagrożeniom wiąże się niesienie pomocy osobom pokrzywdzonym lub zagrożonym, a tym samym ochrona ważnych dla społeczeństwa i obywateli dóbr, takich jak: życie, zdrowie człowieka, mienie, porządek prawny. W działaniach tych należy pamiętać jednak o wyższości dobra wspólnego, jakim jest konieczność zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującego również bezpieczeństwo i porządek publiczny oraz bezpieczeństwo obywateli i ich mienia, nad dobrem indywidualnym obywatela. Przy czym pojęcie **bezpieczeństwo wewnętrzne państwa** najczęściej jest definiowane w literaturze przedmiotu w sposób ogólny jako stan gotowości właściwych organów administracji publicznej, instytucji i służb do przeciwdziałania zagrożeniom oraz do bezzwłocznego i skutecznego powstrzymania działań godzących w dobro państwa, porządek publiczny oraz życie, zdrowie i mienie obywateli.

Kolejnym istotnym określeniem związanym z realizacją interwencji policyjnych są określenia „bezpieczeństwo publiczne” i „porządek publiczny”, które często w przepisach prawnych lub literaturze przedmiotu występują jako jedno **wyrażenie „bezpieczeństwo i porządek publiczny”**. Przepisy prawne nie definiują tego wyrażenia, zatem konieczne jest sięgnięcie do opracowań literatury w celu skonstruowania takiej definicji poprzez zdefiniowanie samoistnych elementów składowych tego wyrażenia w postaci pojęć „bezpieczeństwo publiczne” oraz „porządek publiczny”, które zostaną przedstawione w rozdziale 5 niniejszego opracowania.

Należy również podkreślić, że interwencje policyjne cechuje także pewna ambiwalentność. Z jednej strony chronią one ważne i pomocne dla społeczeństwa i obywateli dobra, a z drugiej są związane niekiedy z drastyczną ingerencją Policji w dobra obywatelskie, jak np.: wolność, nietykalność człowieka, prawo do prywatności, własności. Szczególnie jest to odczuwalne w przypadku prawa do wolności człowieka (rozumiane jako wolność do „czegoś” oraz

wolność od „czegoś”), które jest uznawane w demokratycznym społeczeństwie za fundamentalną wartość, przysługującą każdemu człowiekowi z natury, niepodważalną i niezbywalną oraz będącą źródłem innych praw. Prawo to jest uznawane za podstawę pomyślności osobistej obywateli i rozwoju społecznego. O znaczeniu tego prawa świadczą gwarancje jego przestrzegania, które zostały zawarte w systemie norm prawa międzynarodowego oraz w przepisach konstytucji demokracji europejskich, w tym Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Konstytucja ta w art. 41 ust. 1 stanowi: „Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie”, wskazując na ścisły związek nietykalności osobistej z wolnością osobistą każdego człowieka oraz wyjątkowość pozbawienia lub ograniczenia tych praw. Kryteria tego pozbawienia lub ograniczenia są sprecyzowane w art. 31 ust. 3 Konstytucji: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

Reasumując, należy stwierdzić, że prawidłowa realizacja interwencji policyjnych przyczynia się do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, jeśli jest społecznie uzasadniona i czyni zadość niezbędnym wymogom prawnym. Ponieważ jednocześnie wiąże się z głęboką ingerencją w prawa i wolności obywatelskie, wymaga na obecnym etapie rozwoju uprawnień organów i instytucji porządku publicznego. W państwach demokratycznych taka ingerencja podlega ścisłej reglamentacji prawnej oraz kontroli instytucjonalnej i społecznej. Posłowie jako przedstawiciele społeczeństwa sprawujący władzę ustawodawczą w Sejmie określili w przepisach „ustawy” zakres przyzwolenia społecznego w kwestii ingerencji Policji w prawa i wolności obywatelskie, a także zakres związanej z tym niezbędnej kontroli. Analiza obowiązujących przepisów prawnych wskazuje, że podjęcie i realizacja interwencji policyjnej musi wynikać z uzasadnionej okolicznościami społecznej potrzeby (np. zapewnienia bezpieczeństwa policjanta lub innych osób, bezpieczeństwa i porządku publicznego), zmierzać do eliminacji lub ograniczenia zagrożenia oraz, jeśli sytuacja tego wymaga, niesienia niezbędnej pomocy obywatelom lub społecznościom lokalnym (ochrona ważnych dóbr, wartości i norm). Zatem, nie może opierać się na dowolnym uznaniu policjantów w zakresie celów, zasad i środków, lecz powinna być usprawiedliwiona społecznie, zgodna z prawnie określonymi zasadami i procedurami, powinna także podlegać wewnętrznej kontroli przełożonych oraz kontroli uprawnionych instytucji, mass mediów i opinii społecznej.

Rozdział 4.

Rodzaje interwencji policyjnych

4.1. Kryteria podziału interwencji

W zależności od przyjętego kryterium, w literaturze przedmiotu wykazuje się różne podziały interwencji policyjnych. Posiadają one znaczenie głównie porządkowe, ułatwiające opracowanie niezbędnych procedur ich realizacji, a tym samym dobre przygotowanie się i sprawne przeprowadzenie interwencji. Wymogi praktyczne, uwzględniające specyfikę poszczególnych rodzajów interwencji, powodują kumulowanie i nakładanie się zakresów znaczeniowych wyróżnionych rodzajów, np. zlecone interwencje w miejscach publicznych wobec sprawców przestępstw lub wykroczeń, wobec nietrzeźwych, niebezpiecznych przestępców itp.

W pracy policyjnej istotne znaczenie posiadają wykazywane w literaturze przedmiotu podziały interwencji, wymienione w kolejnym rozdziale według kryteriów oznaczonych w pkt 1–3. Pozostałe kryteria przedstawione w pkt 4–5 mają znaczenie teoretyczne.

4.2. Rodzaje interwencji policyjnych

Z uwagi na różnice w taktyce realizacji czynności interwencyjnych można wyróżnić następujące kryteria podziału interwencji na następujące rodzaje²¹:

1. Źródło informacji wstępnej o zdarzeniu objętym interwencją:
 - zlecone przez dyżurnych lub przełożonych albo uprawnione organy (sąd, prokuraturę, organa administracji rządowej lub samorządowej),
 - zgłoszone przez obywateli,
 - własne policjantów (w oparciu o ich spostrzeżenia),
 - inne, np. w oparciu o przypadkowe ogłoszenia, publikacje w mediach.
2. Prawny charakter miejsca przeprowadzania interwencji:
 - domowe,
 - publiczne,
 - w lokalach użyteczności publicznej.
3. Prawny charakter zdarzenia objętego interwencją – dotyczące:
 - przestępstwa,
 - wykroczenia,
 - naruszenia regulaminów,
 - przekroczenia zasad współżycia społecznego, przyjętych zwyczajów,
 - inne, np. awarie techniczne, budowlane, działania sił przyrody lub dzikich albo niebezpiecznych zwierząt.
4. Zastosowany sposób rozwiązania problemów objętych interwencją – zakończone:
 - pouczeniem,
 - doprowadzeniem (do budynku jednostki Policji celem wyjaśnienia lub wytrzeźwienia lub do izby wytrzeźwień),

²¹ W. Bednarek, Z. Stocki, *Służba zewnętrzna – zasady, formy i koordynacja służby prewencyjnej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1974, s. 35.

- nałożeniem mandatu karnego na sprawcę wykroczenia,
 - skierowaniem sprawy o wykroczenie do Sądu,
 - złożeniem przez pokrzywdzonego zawiadomienia o przestępstwie,
 - zatrzymaniem sprawcy wykroczenia lub przestępstwa,
 - wezwaniem na miejsce lub powiadomieniem kompetentnej instytucji.
5. Kategorie osób objętych interwencją – dotyczące:
- sprawców przestępstw lub wykroczeń,
 - nieletnich,
 - osób podejrzewanych o nosicielstwo wirusa HIV lub innej choroby zakaźnej,
 - osób wykazujących zaburzenia psychiczne,
 - osób pod wpływem alkoholu lub podobnie działającego środka,
 - osób pod wpływem narkotyków,
 - żołnierzy będących w służbie czynnej,
 - cudzoziemców,
 - podlegających zatrzymaniu niebezpiecznych przestępców.

Poza wyróżnionymi kryteriami podziału znajdują się interwencje w sytuacjach niebędących naruszeniem przepisów obowiązującego prawa lub zasad współżycia społecznego. Są to sytuacje związane ze zdarzeniami, w których występuje bezpośrednio lub pośrednio zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego zaistniałe w następnym:

- nagłego stanu chorobowego (omdlenia, stany zawału serca, ataki padaczki itp.),
- gwałtownego działania sił przyrody (np. powodzi, pożaru, trzęsienia ziemi),
- w związku z zaistnieniem wypadków komunikacji lub awarii technicznych (np. rozszczelnienie się cysterny zawierającej amoniak, awaria tankowca przewożącego olej napędowy i skażenie wskutek tego morza itp.);
- ujawnienia osób śpiących w miejscach publicznych lub w warunkach niedostosowanych do przebywania w porze zimowej (zazwyczaj są to osoby bezdomne),
- zachowań nieakceptowanych społecznie (np.: wyczekujące przy drogach prostytutki, osoby określane mianem włóczęgów, kłoszardów, żebrzących),
- pojawienia się na terenie osiedli dzikich lub bezpańskich zwierząt, niejednokrotnie z objawami chorób (np.: psów, lisów, jenotów lub wilków),
- złego stanu budynków, budowli lub urządzeń, czy też stanu spowodowanego ich awarią (np. pustostany, zerwane przewody trakcji wysokiego napięcia elektrycznego).

W takiej sytuacji patrol policyjny po rozpoznaniu sytuacji stosuje taktykę zbliżoną do typowych interwencji policyjnych, w których sprawcą zagrożenia jest człowiek, dążąc do niezwłocznego wyeliminowania istniejącego zagrożenia, a gdy to niemożliwe, do jego ograniczenia i uruchomienia działań odpowiednich służb publicznych, ustawowo zobowiązanych do neutralizacji tego rodzaju zagrożeń. Do czasu przybycia tych służb policjanci mają obowiązek w sytuacjach koniecznych zabezpieczać miejsce zdarzenia, a z chwilą pojawienia się przedstawiciela takiej służby, przekazać je (za odpowiednim potwierdzeniem lub pokwitowaniem).

Rozdział 5.

Bezpieczeństwo czynności interwencyjnych

5.1. Czynniki bezpiecznego interweniowania

Jednym z czynników sprawnego i prawidłowego przeprowadzania interwencji jest zapewnienie bezpieczeństwa związanych z nią czynności i osób. Ogólnie rzecz ujmując, należy stwierdzić, że na **bezpieczeństwo interwencji** składa się zespół działań policjantów i okoliczności sytuacji interwencyjnej, które zapewniają wykonanie tych czynności bez narażania na obrażenia ciała lub uszczerbek posiadanych praw w jakikolwiek sposób zarówno ich samych, jak również osób postronnych, w tym szczególnie objętych czynnościami interwencji. Tak więc, bezpieczeństwo interwencji to swoista suma bezpieczeństwa:

- wykonującego zadania policjanta,
- policjanta asekurującego (także innych policjantów w patrolach kilkuosobowych),
- osób objętych bezpośrednio czynnościami interwencyjnymi,
- osób postronnych, które przypadkowo znalazły się na miejscu interwencji.

Znaczenie wyrażenia „bezpieczeństwo interwencji” wpisuje się w znaczenie ogólne często spotykanego pojęcia „bezpieczeństwo”, które zostało objaśnione w podrozdziale trzecim pierwszego rozdziału niniejszego opracowania.

Spośród wielu czynników mających istotny wpływ na bezpieczeństwo policjantów szczególne znaczenie mają odpowiednie przygotowanie teoretyczno-praktyczne oraz środki w zakresie wyposażenia i uzbrojenia policjantów, a także zastosowana taktyka interweniowania. Jak pokazuje praktyka pracy policyjnej, istnieje wiele sposobów wpływania na przebieg zachowań ludzkich po to, aby zapobiec wystąpieniu zagrożeń bądź sprawnie eliminować je. Tak szeroka gama możliwych do zastosowania środków pokazuje odmiennosć i niepowtarzalność każdej interwencji w odniesieniu do innych czynności lub działań Policji.

Niezwykle ważnym **elementem bezpieczeństwa interwencji jest umiejętne jej rozpoczęcie przez policjantów**. Może to rzutować na dalszy przebieg i efekty interwencji, dlatego powinno bazować na szybkim rozpoznaniu miejsca interwencji (wizualnym i werbalnym), wyglądzie oraz stanie emocjonalnym uczestników zdarzenia, założeniach psychologii i komunikacji interpersonalnej, związanych z umiejętnością nawiązania odpowiedniego pierwszego kontaktu, prowadzenia rozmowy, stosowania w jej trakcie perswazji, wykazywania empatii i asertywności, a także umiejętnego jej zakończenia. Umiejętności te nie należą do łatwych, gdyż wymagają dobrego rozpoznania i wycucia sytuacji, nastrojów i zamiarów osób objętych interwencją. Ich zastosowanie powinno stopniowo zmniejszać napięcie stron konfliktu i tym samym zapobiegać eskalacji zagrożeń, bez nadmiernej ufności w skuteczność środków przymusu bezpośredniego.

Zapewnienie bezpieczeństwa wymaga, aby policjanci brali pod uwagę również zachowania osób postronnych, które w miejscach publicznych lub lokalach publicznych pojawiły się na miejscu interwencji. Osoby te mogą niekiedy nie akceptować postępowania policjantów, a nawet, będąc wrogo do nich nastawione, podejmą próby utrudniania czy nawet uniemożliwiania realizacji rozpoczętych czynności interwencyjnych.

Bezpieczeństwo interwencji nierozzerwalnie jest związane z bezstronnością, obiektywizmem i zachowaniem dystansu interweniujących policjantów wobec podmiotów i przedmiotu interwencji. Powinni oni być opanowani emocjonalnie, stanowczy i nie dać się sprowokować do niepotrzebnych działań, szczególnie zachowań wskazujących na spoufalanie się z uczestnikami zdarzenia (np. przyzwolenie na zwracanie się bez formy „Pan, Pani”, podawanie ręki na przywitanie się, opowiadanie żartów lub anegdot), a także nie pozwolić na wciągnięcie w niepotrzebną dyskusję. Wymóg przestrzegania tego rodzaju zasad i związanej z nimi kultury osobistej, a jednocześnie zapewnienia stanowczości i skuteczności w działaniu, powoduje konieczność właściwego rozpoznania i wycucia sytuacji, intencji i zamiarów osób, a w efekcie postępowania taktownego i asertywnego. Policjanci nie powinni używać słów zdrobniałych (np.: dokumenciki, peselek, mandacik), gdyż nie koreluje to z powagą munduru oraz prestiżem formacji, którą reprezentują. Nie mogą też być ulegli wobec żądań czy zachowań pozostałych uczestników interwencji, kierując się chęcią uniknięcia konfliktu lub agresji ze strony tych osób. Należy nie dopuszczać do podawania ręki na powitanie i pożegnanie, poklepywania po ramieniu w czasie rozmowy, palenia przez uczestników zdarzenia papierosa, spożywania jakichś produktów w czasie rozmowy lub trzymania przez te osoby rąk w kieszeniach, gdyż są to zachowania nieasertywne.

Bezpieczeństwo czynności służbowych policjantów pełni rolę swoistej „ramy” i jednocześnie warunku skuteczności (nie za wszelką cenę). Nie można zatem mówić o prawidłowej skuteczności bez zachowania wymogów w zakresie bezpieczeństwa policyjnych czynności służbowych.

Z bezpieczeństwem i skutecznością czynności służbowych wiąże się w sposób pośredni ich jakość i stopień profesjonalizmu.

Fakt, że policyjne czynności dotyczą zazwyczaj żywych istot (ludzi, zwierząt) oraz dynamicznych sytuacji, powoduje, że policjanci muszą zachowywać wzmożoną czujność i gotowość do odparcia zagrożeń i zapewnienia bezpieczeństwa nie tylko sobie, ale również innym osobom. Do grona tych osób należy zaliczyć: osoby zgłaszające, pokrzywdzone, świadków, sprawców oraz gapiów bądź osoby, które przypadkowo znalazły się na miejscu interwencji (akurat przechodziły).

Praktyka realizacji interwencji policyjnych pokazuje, że nie ma stuprocentowych gwarancji bezpieczeństwa, nawet w przypadku błahych z pozoru zdarzeń, jak zaśmieszenie chodnika, używanie słów wulgarnych na ulicy itp. Każda taka sytuacja w krótkim czasie może przeobrazić się w poważne zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego albo mienia.

W literaturze przedmiotu bezpieczeństwo czynności policyjnych dzieli się na bezpieczeństwo fizyczne oraz prawne²².

Bezpieczeństwo fizyczne to stan (sytuacja) lub proces zapewniania obiektywnej wolności od naruszenia nietykalności lub spowodowania obrażeń ciała przez realizujących czynności policjantów, osób objętych tymi czynnościami oraz osób przypadkowych, które pojawiły się na miejscu czynności w sposób niezamierzony. Jest ono jednocześnie obowiązkiem policjantów, którzy między innymi w tym celu posiadają niezbędne uzbrojenie (środki przymusu bezpośredniego, w tym szczególnie służbową broń palną) oraz wyposażenie, a także wyszkolenie zawodowe (tzw. bierne bezpieczeństwo fizyczne)²³. W ramach wypełniania tego obowiązku powinni przejawiać wysoką sprawność i kondycję fizyczną oraz rzetelne podejście i zaangażowanie w wykonywane czynności (tzw. czynne bezpieczeństwo fizyczne).

²² *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 29–30, 204–205.

²³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji – „strzec bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli, nawet z narażeniem życia” art. 27 (rota ślubowania) oraz art. 162 § 1 Kodeksu karnego.

Istotą **bezpieczeństwa prawnego** jest stan, w którym system prawny zawiera przepisy chroniące policjantów przed pomówieniami oraz fałszywymi oskarżeniami (ustawy, rozporządzenia, zarządzenia, wytyczne i rozkazy) oraz przepisy prawne zawierające „prawne narzędzia ich działania” (uprawnienia legitymowania, zatrzymania, przeszukania, kontroli osób itp. oraz procedury związane z realizacją) – tzw. bierne bezpieczeństwo prawne. Policjanci znają te przepisy i potrafią je stosować (tzw. czynne bezpieczeństwo prawne).

Doświadczenia pracy policyjnej potwierdzają, że bezpieczeństwo prawne oraz fizyczne działań i czynności służbowych policjantów są ze sobą nierozzerwalnie związane oraz wzajemnie uzupełniają się pod względem znaczeniowym. Jest możliwa jednak sytuacja obejmująca realizację podstawowych obowiązków (uprawnień) policyjnych pod nieobecność osoby, której dotyczą, bez potrzeby zapewniania bezpieczeństwa fizycznego, np. stwierdzenie popełnienia wykroczenia i wystawienie mandatu karnego za parkowanie pojazdu na drodze publicznej w miejscu objętym znakiem zakazu parkowania. Na ogół w odniesieniu do realizacji interwencji przez policjantów trzeba problematykę bezpieczeństwa widzieć szeroko i mówić o bezpieczeństwie realizacji policyjnych czynności i działań (związanych z realizacją obowiązków i zadań ustawowych), rozumianym jako ciągły proces, obejmujący określone stany, sytuacje, w których policjanci przeprowadzający w sposób praworządny i profesjonalny działania lub czynności służbowe (lub związane ze służbą, w tym także wykonywane w czasie wolnym od służby) zapewniają obiektywną wolność od zagrożeń nie tylko sobie, ale również osobom objętym tymi czynnościami lub przebywającym w miejscu ich wykonywania, czy to poprzez zapobieganie zagrożeniom, czy też przez ich eliminację²⁴.

Z tematem realizacji interwencji policyjnych wiąże się określenie „**bezpieczeństwo publiczne i porządek publiczny**” (interwencje policjantów wielokrotnie wiążą się z realizacją ustawowego zadania Policji określonego w art. 1 ust. 2 pkt 1, 2, 4, 6 ustawy o Policji, tj. ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania. Wyrażenie to, mimo że występuje w przepisach prawnych, nie posiada prawnej definicji, a w literaturze przedmiotu jest definiowane w różny sposób. W rezultacie brak jego jasnej definicji powoduje trudności w prawidłowym zrozumieniu i stosowaniu przepisów prawnych oraz procedur obowiązujących policjantów.

W literaturze przedmiotu pojęcie „**bezpieczeństwo publiczne**” jest definiowane jako ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, wolność i mienie obywateli oraz majątek narodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego. W prawie karnym występuje pogląd, że tak rozumiane bezpieczeństwo jest wyższym stopniem porządku prawnego, a między tymi pojęciami zachodzi różnica rodzajowa²⁵. Według Edwar-da Ury bezpieczeństwo publiczne to: „taki stan, w którym ogółowi obywateli indywidualnie nieoznaczonych, żyjących w państwie i społeczeństwie, nie grozi żadne niebezpieczeństwo, i to niezależnie od tego, jakie byłoby jego źródło”²⁶. Natomiast Jerzy Zaborowski definiuje to pojęcie jako: „taki stan faktyczny wewnątrz państwa, który umożliwia bez narażenia na szkody (wywołane zarówno zachowaniem ludzi, jak i działaniem sił natury, techniki itp.) normalne funkcjonowanie organizacji państwowej i realizację jej interesów, zachowanie życia, zdrowia i mienia jednostek żyjących w tej organizacji (...) oraz korzystanie przez te jednostki z praw

²⁴ L. Dyduch, *Bezpieczeństwo realizacji policyjnych czynności lub działań*, Materiały Dydaktyczne nr 136, CSP, Legionowo 2015, s. 6.

²⁵ *Leksykon policyjny*, red. W. Pływaczewski, G. Kędzińska, WSPoL, Szczytno 2001, s. 32.

²⁶ E. Ura, *Prawo administracyjne*, Wydawnictwo Oświatowe FORSZE, Rzeszów 1997, s. 97.

i swobód zagwarantowanych konstytucją i innymi przepisami prawa”. W podobny sposób definiuje również porządek publiczny jako: „stan faktyczny wewnątrz państwa, regulowany normami prawnymi i pozaprawnymi (...), których przestrzeganie umożliwia normalne współzycie jednostek w organizacji państwowej”²⁷.

Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego należy do ustawowych zadań Policji²⁸. Z tego względu wykazanie istoty i znaczenia rozpatrywanego wyrażenia bezpieczeństwa i porządku publicznego jest bardzo istotne dla pracy Policji.

Podsumowując powyższe rozważania w kwestii znaczenia wyrażenia bezpieczeństwo i porządek publiczny, zdaniem autora niniejszego opracowania, **bezpieczeństwo publiczne** można określić jako proces obejmujący stany, sytuacje zapewnienia w przestrzeni publicznej obiektywnej wolności od zagrożeń, czy to poprzez zapobieganie im, czy też przez ich eliminację, dające perspektywę stabilizacji i rozwoju określonego, zorganizowanego w państwo społeczeństwa. Natomiast **porządek publiczny** to pewien ustrój, struktura społeczna, których podstawę stanowi system norm prawnych, religijnych zasad, współzycia społecznego, zwyczajów, pewien system wykonywanych zawodów, pełnionych funkcji i ról w społeczeństwie, wzajemnych relacji instytucji, organizacji i organów oraz obywateli, ukierunkowany na ochronę wartości ważnych dla społeczeństwa i obywateli.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że bezpieczeństwo interwencji policyjnych jest uzależnione od okoliczności zdarzenia objętego interwencją i właściwości po stronie policjanta, określane mianem czynników obiektywnych oraz subiektywnych bezpiecznego interweniowania.

Do grupy **czynników obiektywnych bezpiecznego interweniowania**, czyli okoliczności zdarzenia, na których zaistnienie lub występowanie realizujący interwencję policjanci nie mają wpływu, w literaturze przedmiotu zalicza się:

- charakter zdarzenia – zagrożenia;
- miejsce interwencji;
- osoby objęte interwencją;
- czas interwencji;
- przewidywane zadania do realizacji (tzn. co można i trzeba zrobić oraz w jaki sposób, aby osiągnąć cel interwencji).

Czynniki te, określane jako **elementy sytuacji interwencyjnej** (ESI), pozwalają na sprawniejsze rozpoznanie zdarzenia objętego interwencją, a tym samym szybszy i trafniejszy wybór taktyki.

Pozostałe obiektywne czynniki bezpiecznego interweniowania to:

- cel interwencji;
- inne okoliczności dotyczące zdarzenia objętego interwencją (przyczyny, przebieg i skutki zdarzenia objętego interwencją);
- obowiązujące przepisy prawne, procedury i wytyczne przełożonych (m.in. granice prawnego działania policjanta);
- rodzaj uzbrojenia i wyposażenia policjanta (np. czy jest ono nowoczesne, niezawodne i łatwe w obsłudze).

Natomiast przez **czynniki subiektywne bezpiecznego interweniowania** rozumie się cechy i właściwości samych interweniujących policjantów, mające wpływ na jego przebieg i efekty. Do tej grupy w literaturze przedmiotu zalicza się:

²⁷ J. Zaborowski, *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW, Warszawa 1977, s. 129.

²⁸ Art.1 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

- wiedzę ogólną (życiową) i zawodową policjanta;
- umiejętności ogólne i zawodowe policjanta, m.in.: sprawność fizyczną, komunikatywność, błyskawiczne rozpoznanie sytuacji, analizę i ocenę sytuacji, ocenę stanów emocjonalnych ludzi, podejmowanie szybkich i trafnych decyzji, asertywność, empatię, odporność na stres, postępowanie w sytuacjach konfliktowych, opanowanie emocji, m.in. strachu, zdenerwowania, obawy, a także poczucia winy, wrogości, braku zaufania, oporu, taktykę interweniowania, techniki interwencyjne, wykorzystanie doświadczenia własnego i innych, perswazji i negocjacje;
- stan sprawności wyposażenia, uzbrojenia i innych środków będących w ich dyspozycji²⁹;
- doświadczenie życiowe i zawodowe;
- umiejętność postępowania z osobami będącymi w stanie: nietrzeźwości, agresji, pod działaniem środków odurzających lub leków, choroby psychicznej albo wykazującymi widoczne zaburzenia czynności psychicznych w zachowaniu.

5.2. Metody zapewniające bezpieczeństwo czynności interwencyjnych

Realizacja tzw. trudnych interwencji, tj. przeprowadzanych wobec sprawców niebezpiecznych przestępstw, osób posiadających i zamierzających użyć niebezpiecznych przedmiotów (noży, broni palnej), lub interwencji podejmowanych wobec grupy niebezpiecznych osób (np.: agresywnych, w stanie pod działaniem alkoholu, narkotyków, leków lub środków podobnych), wymuszają konieczność wzmożenia przez policjantów ostrożności, uzyskania niejednokrotnie wsparcia innych patroli oraz stosowania metod zwiększających bezpieczeństwo.

W pracy policyjnej bezpieczeństwo czynności i działań policjantów zwiększa **metoda gradacji stopnia zagrożenia czynności interwencyjnych**³⁰, która jest wzorowana na znaczeniu koloru światła sygnalizacji świetlnej w ruchu drogowym, a mianowicie:

- a) czerwony – zagrożenie, niebezpieczeństwo,
- b) żółty – wzmożenie uwagi, możliwość wystąpienia zagrożenia,
- c) zielony – względne bezpieczeństwo.

W praktyce ułatwia ona przeprowadzanie interwencji, przyczyniając się do oceny sytuacji pod kątem bezpieczeństwa własnego i innych osób. Przypisanie poszczególnym kolorom poziomów zagrożeń, z jednoczesnym określeniem ich stopniowości, jest kwestią umowną, raczej związaną ze stopniem szkodliwości, jaki mogą wywołać niebezpieczne zachowania osób, a mianowicie:

Kolor czerwony – należy przypisać sytuacji, gdy są widoczne oznaki zagrożenia, niebezpieczeństwa:

- a) policjant wie, że ma do czynienia ze szczególnie niebezpiecznym przestępcą (sprawcą lub osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstw określonych w art. 45 pkt 3b i 4a–b ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej);
- b) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że osoby objęte czynnościami mają broń lub inne niebezpieczne narzędzia i są gotowe ich użyć;
- c) osoba wykazuje zdesperowanie, agresywność, gwałtowne, nieprzemyślane reakcje oraz zmienne stany uczuciowe;
- d) zapowiada chęć dokonania zamachu na inne osoby;

²⁹ *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 30–32.

³⁰ Tamże, s. 36–38.

e) okoliczności i otoczenie zdarzenia stwarzają zagrożenie dla życia lub zdrowia policjantów.

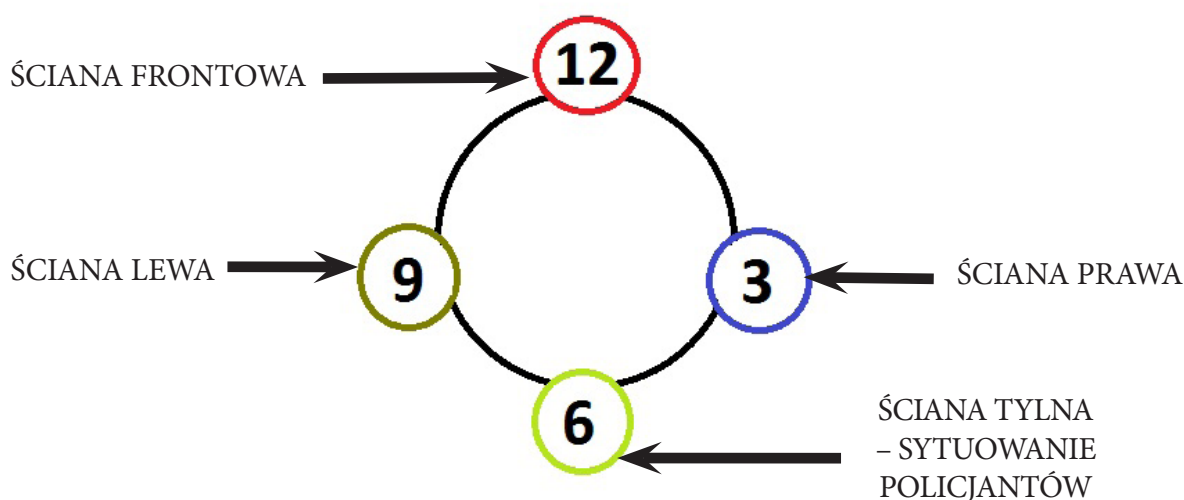
Kolor żółty – przyjmuje się w sytuacji, gdy pojawią się sygnały o możliwości wystąpienia zagrożenia, powodujące wzmożenie uwagi:

- nietypowe okoliczności interwencji – miejsce, czas, liczba osób objętych interwencją (np. noc, odludzie, duża liczba osób objętych czynnościami);
- interwencja dotyczy osób o specjalnych właściwościach psychofizycznych (chorych psychicznie, zakażnie, w tym na AIDS, osoby będące pod wpływem alkoholu, narkotyków lub innych podobnie działających substancji);
- osoby objęte interwencją wykazują nadmierną nerwowość, połączoną z odmową stosowania się do prawnych poleceń, wykonywaniem gwałtownych ruchów (chodzenie w miejscu, cofanie się, odchylenie, machanie rękoma);
- występują inne okoliczności lub nietypowe zachowania, które według oceny policjantów mogą spotęgować zagrożenie (udawanie omdleń, symulowanie niedorozwoju, histeria, nadmierna płaczliwość itp.).

Kolor zielony – można przyporządkować sytuacji, w której brak oznak i sygnałów zagrożeń, tzw. względne bezpieczeństwo:

- zachowanie podstawowych zasad bezpieczeństwa wynikających z reguł interwencyjnego postępowania,
- osoby objęte czynnościami interwencji współdziałają z policjantami, stosują się do ich poleceń.

W czasie realizacji interwencji policjanci mogą zastosować również metodę „zegarówą”³¹, polegającą na przekazywaniu za pomocą znaków i sygnałów wykonywanych rękoma ważnych informacji, obejmujących spostrzeżenia o zagrożeniach lub innych istotnych dla wykonywanych czynności lub działań zmianach w otoczeniu, w sposób znany funkcjonariuszom, a trudny do odczytania dla innych osób, szczególnie przestępców. Metoda ta jest pomocna w określeniu kierunku, z którego może nadejść zagrożenie, albo mogą wystąpić istotne dla przebiegu interwencji zmiany sytuacji.

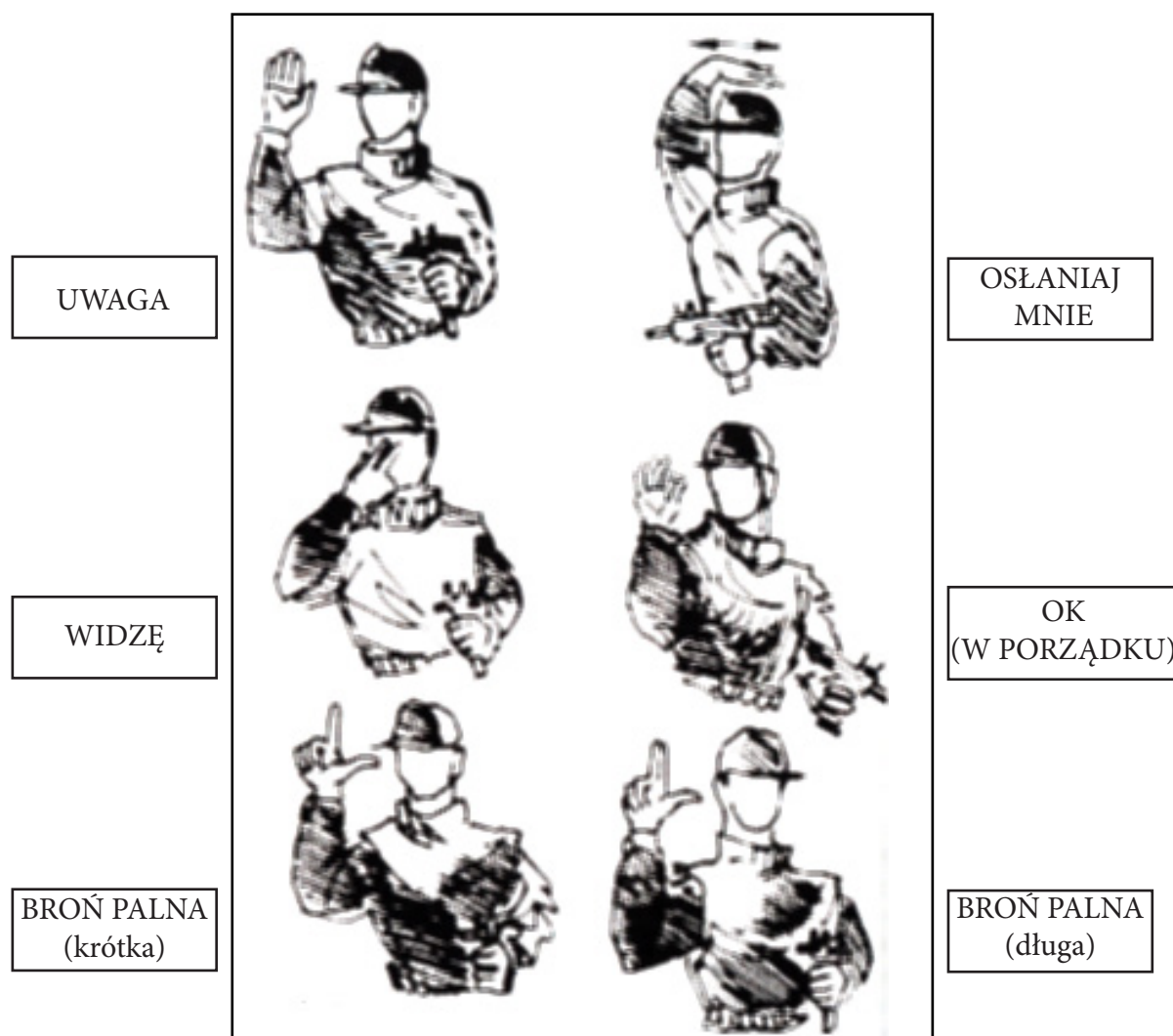
Rys. 1. Schemat działania z wykorzystaniem metody zegarowej przez policjantów (opracowanie własne).

Za punkt odniesienia przyjmuje się umowny cyferblat tarczy zegarowej. Określenie i informowanie się działających w takiej sytuacji policjantów następuje za pomo-

³¹ Zobacz tamże, s. 39.

ca wskazania słownego lub gestami godziny na umownej tarczy zegara jako kierunku i miejsca znajdowania się sprawcy lub innego zagrożenia. Przy czym tarcza powinna być skorelowana z położeniem policjanta podającego znaki, tak aby oś wskazówek zegara była miejscem jego usytuowania, natomiast godzina szósta za jego plecami, dwunasta w kierunku przeciwnym (tzw. front), a dziewięta i trzecia odpowiednio po lewej i prawej jego stronie. Metoda ta jest przydatna, gdy uzbrojony w broń palną sprawca przebywa w dużym budynku, wypełnionym przedmiotami typu meble lub urządzenia, np. w hali fabrycznej lub na terenie pokrytym chaszczami albo rumowiskiem.

Wzrost bezpieczeństwa w czasie realizacji czynności interwencyjnych zapewnia również metoda znaków umownych³². Do porozumiewania się i sygnalizowania pewnych faktów, stanów lub zamiarów działania policjanci używają znanych im znaków umownych za pomocą dłoni. Liczba, sposób wyrażania i znaczenie takich znaków mogą być różne, w zależności od poczynionych wcześniej uzgodnień. Pewna zgodność występuje co do znaków używanych najczęściej przez policjantów w czasie wykonywania zadań służbowych, a mianowicie:

Rys. 2. Niektóre umowne znaki sygnalizacyjne używane przez policjantów – źródło: *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 41.

³² *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 38, 40–41.

Mając na uwadze znaczenie bezpieczeństwa fizycznego w czasie realizacji policyjnych działań lub czynności służbowych, należy zgodzić się z twierdzeniem, że każdy sposób lub metoda działania policjantów, które są zgodne z obowiązującymi przepisami, celami i zasadami takich działań lub czynności oraz przyczyniają się do wzrostu ich bezpieczeństwa i jakości, godne są propagowania i stosowania³³.

5.3. Zasady bezpiecznego interweniowania

Doświadczenia pracy policyjnej pokazują, że oprócz bezpieczeństwa czynności interwencyjnych (fizycznego i prawnego) do filarów taktyki realizacji interwencji zalicza się **skuteczność i jakość wykonywanych czynności interwencyjnych**. Skuteczność takich czynności jest definiowana w znaczeniu słownikowym jako działanie dające pozytywne, pożądane wyniki, wywołujące oczekiwany skutek³⁴. Przy czym, w odróżnieniu od wydajności, w przypadku czynności interwencyjnych nie chodzi o wyniki w znaczeniu liczby wykonanych czynności w przyjętej jednostce czasu, lecz o wykonanie niezbędnych czynności ze względu na uwarunkowania i sytuację zdarzenia wymagającego interwencji, które w „sposób ekonomiczny” (w jak najkrótszym czasie i jak najmniejszym nakładem sił i środków) prowadzą do osiągnięcia jej celu. Celem takim najczęściej jest eliminacja zagrożenia lub jego ograniczenie i w miarę możliwości przywrócenie stanu pierwotnego. Natomiast w znaczeniu słownikowym pojęcie **jakość** jest definiowane jako działanie dające pozytywne, pożądane wyniki, wywołujące oczekiwany skutek³⁵, posiadające określone, wymagane cechy³⁶.

Z bezpieczeństwem i skutecznością wykonywania czynności interwencyjnych przez policjantów wiąże się ich wzajemna asekuracja w czasie realizacji tych czynności. W opracowaniach literatury przedmiotu nie występuje określenie „**asekuracja**”, dlatego należy posiłkować się terminem słownikowym, aby wykazać istotę tego wyrażenia na gruncie interwencji policyjnych. Słownik języka polskiego wyjaśnia, że pojęcie to obejmuje zabezpieczenie się przed skutkami ryzykownych lub jakichś niekorzystnych działań, np. bankructwem, bądź jest ubezpieczeniem się, zapewnieniem sobie pomocy i ochrony w czasie wykonywania trudnych i niebezpiecznych czynności, np. podczas wspinaczki wysokogórskiej³⁷.

Biorąc pod uwagę ww. słownikową definicję pojęcia asekuracja, zdaniem autora opracowania, wyrażenie „**wzajemna asekuracja**” w zakresie realizacji czynności policyjnych, w tym szczególnie interwencyjnych, oznacza uzgodniony lub domniemany podział ról pomiędzy działającymi policjantami i konsekwentne jego przestrzeganie do zakończenia czynności, wykazywanie wzmożonej czujności, gotowości wspólnego do przeciwdziałania ewentualnym zamachom, próbom ucieczki, czynnego lub biernego oporu lub innym utrudnieniom ze strony osób objętych czynnościami. Ponieważ w polskiej Policji występuje najczęściej dwuosobowy skład patrolu, należy stwierdzić, że podział ról w takim patrolu w czasie realizacji interwencji polega na określeniu, który z policjantów występuje w wiodącej roli wykonującego czynności, a który, stojąc w określonej odległości z zachowaniem wymogów trójkąta bezpieczeństwa, wykazuje gotowość obezwładnienia osób zachowujących się w sposób niebezpieczny, uspokajając je lub dyscyplinując słownie. Dopuszcza się możliwość przejęcia na krótki czas inicjatywy

³³ L. Dyduch, *Bezpieczeństwo realizacji policyjnych czynności lub działań*, s. 19.

³⁴ *Uniwersalny słownik*, t. III, s. 1263.

³⁵ Tamże..

³⁶ *Mały słownik języka polskiego*, s. 244.

³⁷ *Uniwersalny słownik*, t. I, s. 131.

w wykonywaniu czynności przez policjanta asekurującego, gdy policjant realizujący w tym czasie wykonuje inne ważne czynności (np. sprawdza drogą radiową dane osobowe w policyjnych zbiorach informatycznych), a zniecierpliwiona osoba żąda wyjaśnień, zadaje pytania. Podział ról ma duże znaczenie, gdyż zapewnia sprawność i uporządkowanie realizowanych czynności oraz skuteczną komunikację między osobami objętymi czynnościami, dla których ważne jest, aby od początku do końca interwencji ten sam policjant prowadził z nimi rozmowę i podejmował dotyczące ich sytuacji decyzje.

Wzajemna asekuracja policjantów ma szczególne znaczenie w czasie realizacji interwencji z użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego w miejscach publicznych, w tym szczególnie w porze nocnej. Daje możliwość odparcia niespodziewanej próby napaści na policjantów przez osoby wrogo nastawione, które np. pojawią się w celu udzielenia pomocy sprawcom. Bezwzględność postępowania sprawców, stosowanie różnych niebezpiecznych przedmiotów, w tym broni palnej, czy też konieczność podejmowania interwencji wobec grupy niebezpiecznych osób wymuszają konieczność podziału ról policjantów w patrolu i zapewnienia asekuracji przez jednego z policjantów partnerowi, którego uwaga jest skupiona na wykonywanych czynnościach wobec obywateli.

Niezbędnym warunkiem zapewnienia prawidłowej asekuracji w czasie realizacji interwencji jest **stosowanie elementów trójkąta bezpieczeństwa**, jeśli pozwala na to sytuacja i gdy na początku interwencji nie zachodzi konieczność bezpośredniego obezwładnienia osoby przed przystąpieniem do czynności oraz w czasie ich wykonywania, a mianowicie:

- właściwej postawy wobec obywateli (poważny wyraz twarzy, kontakt wzrokowy w czasie rozmowy, wyraźny głos, stabilne ustawienie nóg itp.);
- utrzymywania bezpiecznej odległości policjanta realizującego od obywatela (ok. 1,5 m) oraz odległości między policjantami – realizującym a asekurującym – ok. 3 m, w ustawieniu względem obywatela w kształcie trójkąta;
- zachowywania ustawienia trójkąta bezpieczeństwa, także w przypadku zmiany ustawienia przez obywatela względem policjantów, aby nie stanęli na linii strzału (przemieszczanie się policjantów do czasu zdyscyplinowania obywatela);
- konsekwentnie zachowywany podział ról policjantów, przy sporadycznym, uzasadnionym włączaniu się policjanta asekurującego w celu wsparcia policjanta realizującego, zajętego w tym czasie ważnymi czynnościami, np. weryfikowaniem dokumentów tożsamości osoby;
- ciągłego wzajemnego pozostawania policjantów w polu widzenia;
- wykazywania podzielności uwagi przez policjanta realizującego czynności (systematyczne spoglądanie na obywatela);
- skupienia uwagi policjantów głównie na rękach, nogach i twarzy obywatela, skąd może pochodzić sygnał o ewentualnym zamiarze ataku lub próbie ucieczki;
- ustawienia policjanta asekurującego po przeciwnej stronie obywatela (prawa lub lewa) niż ta, po której sięga on po dokument, pozwalające na lepszą kontrolę wizualną i obezwładnienie osoby usiłującej wydobyć i użyć niebezpieczny przedmiot, typu nóż lub pistolet;
- **zapewnienia przez policjantów wzmoczonej ochrony posiadanej broni palnej i środków przymusu bezpośredniego przed dostępem osób nieupoważnionych**, między innymi poprzez utrzymywanie wymaganego dystansu (ok. 1,5 m) i ustawienie się do obywateli w czasie czynności przeciwnym bokiem, niż ten, na którym posiada służbową broń.

W odróżnieniu od podstawowych zasad interwencji policyjnych wyróżnia się zasady określone mianem reguł interwencyjnego postępowania, których źródłem jest potrzeba zapewnienia większego bezpieczeństwa i skuteczności czynności, często wykazywana w pisemnych wytycznych i poleceniach przełożonych. Do tych reguł zalicza się między innymi:

- informowanie dyżurnego o wyjściu z radiowozu w celu realizacji interwencji oraz o jej wynikach i zakończeniu (należy podać potrzebę wykonywania czynności uzasadniających opuszczenie radiowozu i uzyskać bezpośrednią lub dorozumianą zgodę dyżurnego);
- utrzymanie stałej łączności radiowej z dyżurnym jednostki Policji (po opuszczeniu radiowozu) za pomocą radiotelefonów nasobnych, szczególnie przy interwencjach domowych (a jeśli w określonych rejonach lub miejscach brak takiej łączności, wykorzystać w tym celu posiadane telefony komórkowe);
- używanie w uzasadnionych przypadkach urządzeń nagłaśniających radiowozu (tzw. megafonów przenośnych lub zamontowanych na radiowozie) do wydawania poleceń osobom w celu uzyskania pożądanego prawnego zachowania osób objętych interwencją;
- eliminowanie możliwości użycia niebezpiecznych przedmiotów przez uczestników interwencji; należy je na czas interwencji umieścić w miejscu trudno dostępnym, np. butelkę ze stołu czy ławy wstawić do zamykanej szafki, a interwencję realizować nie w kuchni czy salonie przy arsenale niebezpiecznych przedmiotów;
- stosowanie konsekwentnego podziału ról i wzajemnej, aktywnej asekuracji policjantów;
- wykorzystywanie zaskoczenia i pretekstu w działaniu, dla uzyskania przewagi;
- zajęcie bezpiecznej pozycji – miejsca zgodnie z zasadami trójkąta bezpieczeństwa;
- niesugerowanie się zbyt pierwszym wrażeniem (np. tym, że wskazany sprawca przestępstwa zaprzecza swojej winie, jest elokwentny, elegancko ubrany i bardzo grzeczny wobec policjantów);
- wykazywanie „umiejętnego słuchania” w czasie komunikacji interpersonalnej;
- wykazywanie asertywności i empatii, w zależności od potrzeb zaistniałej sytuacji;
- utrzymywanie właściwego, „urzędowego” tonu głosu i adekwatnie do potrzeb modulowanie go w celu wywarcia presji bądź uzyskania uważnego słuchania;
- utrzymywanie prawidłowej, tzw. stabilnej postawy i ułożenia nóg (tzw. lekki rozkrok z wykrokiem) oraz rąk (lekko wspierające się palcami na głównym pasie w pobliżu środków przymusu bezpośredniego lub swobodnie opuszczone wzdłuż ud);
- wykazywanie powagi i opanowania, aby nie pozwolić na wyprowadzenie z równowagi lub sprowokowanie do wzburzenia emocjonalnego;
- okazywanie taktu i zachowania przyjętego powszechnie jako kulturalne;
- postępowanie w sposób jednoznaczny, pozbawiony prowokowania do agresji oraz dążenia do nadużywania siły i uprawnień;
- wystrzeganie się działań rutynowych, będących efektem długotrwałego wykonywania jednolitych zadań;
- posiadanie medycznego pakietu osobistego oraz rękawiczek gumowych lub lateksowych;
- odpowiednie i niezwłoczne dokumentowanie wykonanych czynności;
- unikanie „zaprzyjaźniania się” z osobami, wobec których wykonywane są czynności;
- uniemożliwienie zawładnięcia bronią do celów służbowych³⁸.

³⁸ Więcej na ten temat w *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 47–49.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2017 r. poz. 2067, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2017 r. poz. 2204, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1120, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).
- Zarządzenie nr 1173 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 2004 r. w sprawie organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Policji (Dz. Urz. KGP z 2013 r. poz. 73, z późn. zm.).
- Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP Nr 15, poz. 119, z późn. zm.).
- Zarządzenie nr 30 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 grudnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania organizacji hierarchicznej w Policji (Dz. Urz. KGP poz. 99, z późn. zm.).
- Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi (Dz. Urz. KGP z 2014 r. poz. 65, z późn. zm.).
- Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych (Dz. Urz. KGP Nr 13, poz. 104, z późn. zm.).
- Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP Nr 10, poz. 77).

Literatura

- Bednarek W., Stocki Z., *Służba zewnętrzna – zasady, formy i koordynacja służby prewencyjnej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1974.
- Dyduch L., *Taktyka interwencji policyjnych wobec wybranych kategorii osób*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2011.
- Dyduch L., *Środki przymusu bezpośredniego, ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2016.
- Krzyżanowski L., *Podstawy nauki zarządzania*, Warszawa 1985.
- Leksykon policyjny*, red. prof. E. Pływaczewski, G. Kędzierska, WSPol, Szczytno 2001.
- Łagoda K., Częściak R., *Vademecum interwencji policyjnych*, WSPol, Szczytno 2012.

- Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, Warszawa 1969.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. I, PWN, Warszawa 2006.
- Ura E., *Prawo administracyjne*, Wydawnictwo Oświatowe FORSZE, Rzeszów 1997, s. 97.
- Weryński E., Wiśniewski M., *Zasady, taktyka i technika przeprowadzania interwencji. Materiały pomocnicze*, Słupsk 2001.
- Wierny Z., *Interwencje funkcjonariuszy MO*, Warszawa 1972.
- Zaborowski J., *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Departament Szkolenia i Doskonalenia Zawodowego MSW, Warszawa 1977.
- Zieleniewski J., *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1981.
- Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, w: „Sprawy międzynarodowe” 1989, zeszyt nr 10.